

שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת ואתחנן ע"ד:

בגדרי מצוות בל תוסיף ובל תגרע

א] בפרשת השבוע¹ נאמר: "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו..".

ואזהרה זו נכפלה לכאורה בתורה, במה שנצטוונו על כך שוב בפרשת ראה², שם נאמר: "את כל הדבר... לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו..".

ב] ואולם יש לעיין שהרמב"ם³ והחינוך⁴ הביאו דוקא את הפסוק שנאמר להלן בפרשת ראה כמקור לאיסור 'בל תוסיף', ולכאורה אדרבה היה להם להביא את המקום הראשון בו נאמרה אזהרה זו, [שהוא מה שנאמר בפרשתנו], וצ"ב.

עוד יש לעיין מדוע בפרשתנו נצטוונו על כך בלשון רבים ולקמן ראה בלשון יחיד, וצ"ע.

ג] והנה רש"י פירש גם בפרשתנו וגם להלן בפרשת ראה שהאיסור הוא "כגון ה' פרשיות בתפילין ה' מינים כלולב חמש ציציות...". אולם הרמב"ן בפרשתנו כתב וז"ל: "ולפי דעתי אפילו בדה לעשות מצוה בפני עצמה⁵, כגון שעשה חג בחודש שבדה מלבו כירבעם, וכך אמרו לענין מקרא מגילה מאה ושמונים נביאים עמדו להם לישראל ולא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש..., ומה שתיקנו חכמים משום גדר... זו היא מצוה מן התורה, ובלבד שידע שהם משום הגדר הזה ואינן מפי הקב"ה בתורה".

ד] וי"ל א"כ בדעת הרמב"ם והחינוך על פי דברי הרמב"ן, שחלוקה המצוה בפרשתנו מהמצוה לקמן בפרשת ראה, שבפרשתנו שהציווי הוא בלשון רבים, א"כ הוא ציווי לכלל ישראל לא לחדש מצוות, משא"כ לקמן בפרשת ראה שהציווי הוא בלשון יחיד הוא ציווי לכל יחיד לא לשנות בגדרי המצוה כגון חמש ציציות וכדו'.

ומה שלא מנה א"כ הרמב"ם את המצוה בפרשתנו למצוה בפני עצמה, י"ל שהוא ע"פ הכלל שכתב הרמב"ם בשורש הרביעי לספר המצוות שכל מצוה כללית אינה נמנית למצוה בפני עצמה [כגון "ושמרתם לעשות את

¹ דברים ד' ב'.

² דברים י"ג א'.

³ ספר המצוות ל"ת שי"ג, ממרים פרק ב' הלכה ט'.

⁴ בפרשת ראה מצוה תנ"ד.

⁵ במנחת חינוך [בפרשת ראה] צידד שהמוסיף מצוה חדשה לא עבר משום 'בל תוסיף' דזיל קרי בי רב שאין מצוה כזו בתורה, וכבר העירו שדבריו הם דלא כדעת הרמב"ן. [ולפי מש"כ לכאו' גם דלא כדעת הרמב"ם והחינוך].

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

כל החקים..."]⁶, וא"כ המצוה בפרשתנו היא מצוה כללית שאין מקום להוסיף ולגרוע מתורת משה, ומצוה זו אינה נמנית למצוה בפני עצמה. [ה] והנה כתב רבינו יונה בשערי תשובה⁶ וז"ל: "ויש על כל מצות עשה אזהרת לאו כוללת, שנאמר לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו", וכדבריו מצינו גם ברשב"א ובריטב"א במסכת ראש השנה⁷ שתמהו איך יכלו חכמים לבטל מצות שופר ולולב בשבת, מדוע אין בזה משום לא תגרע.

ובטורי אבן תמה דכל תגרע לכאו' אינו אלא במבטל פרט מפרטי המצוה, [כגון העושה ג' בתים בתפילין], אולם מנ"ל דהמבטל המצוה לגמרי עבר משום בל תגרע, עיי"ש.

[ו] ולכאו' למשנ"ת בדעת הרמב"ם היה נראה דמבטל המצוה לגמרי עבר משום 'בל תגרעו' הנאמר בפרשתנו, ולא משום 'בל תגרע' הנאמר בפרשת ראה, שכשם ש'בל תוסיף' דפרשתנו הוא במוסיף מצוה חדשה, כן 'בל תגרע' הוא במבטל המצוה לגמרי, משא"כ בפרשת ראה מדובר בהוספה או גרעון בפרטי המצוה.

אולם ממש"כ רבינו יונה שמקור האיסור הוא מהפסוק בפרשת ראה, נראה שהאיסור בפרשתנו הוא דוקא בעוקר המצוה לגמרי, אבל המבטל באופן חד פעמי איסורו משום האיסור הנאמר בפרשת ראה, ולא משום האיסור שנאמר בפרשתנו.

העולה מכל הנ"ל: שנראה לכאורה מדברי הרמב"ם והחינוך שמה שנכפל איסור בל תוסיף ובל תגרע בפרשתנו ובפרשת ראה, אין זה חזרה על אותו איסור, אלא שבפרשתנו מדובר על מחדש מצוה חדשה או עוקר מצוה מן התורה, ובפרשת ראה מדובר במוסיף או מגרע בפרטי המצוה.⁸

⁶ ג' י"א

⁷ דף ט"ז:

⁸ והנה בגדרי לאו דבל תוסיף (הנלמד מקרא בפרשת ראה) מצינו כמה אופנים: א] במוסיף פרט על המצוה כה' בתים בתפילין, הישן בשמיני בסוכה, כהן המוסיף ברכה משלו, הניתנים במתן א' שנתנם במתן ד', וכדאיתא בר"ה כח: ובכמה דוכתי. ב] עוד מצינו שהמניח ב' תפילין עובר משום בל תוסיף (וזוהו אופן אחר של 'בל תוסיף' שכולל את המצוה). ג] ברמב"ם (ממרים) מצינו עוד אופן והוא במה שכתב שהאומר שבשר עוף אסור מן התורה וכדו' עבר בבל תוסיף, ועיין בהשגות הראב"ד שם ובחינוך שנחלקו עליו. ולענין 'בל תגרע' מצינו שהמחסר פרט במצוה, (כגון הניתנים במתן ד' שנתנם מתנה אחת) עבר משום 'בל תגרע', ומדברי כמה ראשונים מתבאר אף שכל המבטל מ"ע עבר משום 'בל תגרע'.